AVIZE

COMITETUL ECONOMIC ŞI SOCIAL EUROPEAN

A 576-A SESIUNE PLENARĂ A COMITETULUI ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN, 22.2.2023-23.2.2023

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Politica energetică și piața muncii: consecințe pentru ocuparea forței de muncă în regiunile aflate în tranziție energetică”

(aviz din proprie inițiativă)

(2023/C 146/02)

Raportoare: **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Decizia Adunării Plenare	20.1.2022
Temei juridic	Articolul 52 alineatul (2) din Regulamentul de procedură Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și cetățenie
Data adoptării în secțiune	30.1.2023
Data adoptării în sesiunea plenară	22.2.2023
Sesiunea plenară nr.	576
Rezultatul votului (voturi pentru/ voturi împotrivă/abțineri)	123/43/20

1. **Concluzii și recomandări**

1.1. Comitetul Economic și Social European (CESE) constată că intensificarea efectelor negative generate de urgența climatică, precum și incertitudinile și crizele cauzate de noile realități geopolitice și de pe piața energiei, obligă Uniunea Europeană să accelereze puternic tranziția către o energie curată și să consolideze independența energetică a Europei față de furnizorii nefiabili și față de combustibilii fosili volatili. Comitetul salută, prin urmare, planurile Comisiei Europene în acest sens [de exemplu, planul REPowerEU și finanțarea suplimentară acordată acestuia prin intermediul Mecanismului de redresare și reziliență (MRR)].

1.2. CESE subliniază, de asemenea, că riscurile de mediu (urgența climatică) și cele energetice (dependența de energia produsă pe bază de combustibili fosili) afectează activitățile economice și setul de măsuri politice aferente, având un impact puternic asupra regiunilor, sectoarelor economice, lucrătorilor și categoriilor de populație mai vulnerabile, în diferite moduri. Prin urmare, CESE consideră că este necesar să se acorde o atenție deosebită regiunilor aflate în procesul de tranziție justă, în care există o legătură mai strânsă între dezvoltarea sectorului energetic și cerințele pieței forței de muncă și unde va fi nevoie de măsuri de politică specifice.

1.3. În acest sens, studiile cele mai fiabile arată că realizarea cu succes a tranziției verzi, în general, și a tranziției energetice, în special, ar putea determina o creștere a PIB-ului (anumite studii estimează că această creștere va fi de 5,6 % până în 2050), a nivelului de ocupare a forței de muncă (OIM și IRENA estimează că numărul locurilor de muncă create va fi de patru ori mai mare decât numărul celor pierdute), precum și a calității acestora, având în vedere nivelul mai ridicat al calificărilor necesare. Ieftinirea energiei prin sporirea disponibilității surselor de energie, în special a celor regenerabile, identificate și stimulate printr-o taxonomie ecologică adecvată a UE, va îmbunătăți accesul la aceste servicii, precum și producția, determinând crearea mai multor locuri de muncă. Locurile de muncă create în domeniul energiilor regenerabile sunt, în general, mai dificil de relocalizat și vor aduce beneficii multor regiuni, în special celor cu un risc mai mare de depopulare. Este necesar să se țină seama și de efectele pozitive asupra sănătății la locul de muncă.

1.4. CESE își exprimă totuși profunda îngrijorare cu privire la efectele negative economice, profesionale și sociale grave pe care le generează tranziția energetică pe termen scurt și mediu, și care sunt agravate de actuala criză provocată de războiul din Ucraina și de situația economică (inflație ridicată). Creșterea prețului energiei a afectat gospodăriile cele mai vulnerabile, precum și numeroase întreprinderi din întreaga UE. Facturile mari la energie determină costuri mai mari pentru întreprinderi și au impact la nivelul producției și al locurilor de muncă ale acestora, obligându-le să elaboreze planuri de restructurare. Aceasta demonstrează că politica energetică și schimbările acesteia sunt elemente substanțiale pentru ajustarea și echilibrarea actorilor de pe piața forței de muncă – angajații, precum și angajatorii. Prin urmare, piața energiei trebuie să fie stabilizată foarte curând și viitorul său trebuie gestionat prin intermediul noilor norme care ar trebui să integreze tranziția verde și digitală, reziliența și competitivitatea.

1.5. Pentru a corecta sau pentru a atenua aceste efecte negative ale tranziției energetice în contextul actual al noilor situații de urgență, CESE propune ca statele membre să analizeze moduri adecvate pentru ca în cadrele de reglementare și în politicile de mediu și energetice să se includă într-o mai mare măsură politicile privind piața muncii (stimulente pentru locuri de muncă sustenabile de calitate ca valoare adăugată a tranziției energetice; fonduri pentru repartizarea costurilor proceselor de restructurare, temporară sau definitivă; programe de recalificare profesională pentru îmbunătățirea capacității de inserție profesională într-o economie decarbonizată etc.), precum și politicile de bunăstare socială (garanții privind accesul universal la serviciile energetice, facilitarea accesului la un venit de înlocuire și la un venit minim adecvat etc.). În cadrul măsurilor naționale de punere în aplicare a planului de acțiune privind Pilonul european al drepturilor sociale, această integrare trebuie realizată întotdeauna prin intermediul dialogului social și al negocierii colective, fără a aduce atingere autonomiei și diversității diferitelor sisteme de relații de muncă din fiecare stat.

1.6. Având în vedere gradul mai ridicat de complexitate a acestor provocări, CESE propune să se acorde prioritate interconexiunilor dintre aspectele legate de tranziția energetică, piețele muncii și dezvoltarea regională, în cadrul unei politici de coeziune (economică, socială și teritorială) reînnoite. Deși relația dintre politica energetică a UE și piața forței de muncă într-un context regional este relevantă pentru toate regiunile UE, un caz specific poate fi găsit în regiunile aflate în procesul de tranziție justă, care au un mediu energetic convențional puternic, cu impact asupra conectării sectoarelor industriale. În acest scop, ar trebui să se ia în considerare indicatori utili, cum ar fi cel referitor la potențialul de ocupare a forței de muncă generat de decarbonizare (DEP). Dacă se dorește îndeplinirea în mod eficace a obiectivelor politicii climatice și ale tranziției energetice, CESE își reafirmă convingerea cu privire la necesitatea atât a unei utilizări mai eficiente a Mecanismului pentru o tranziție justă, ținând seama de un ritm care să fie compatibil cu situația întreprinderilor mici și mari. În aceste condiții este necesar să se desfășoare noi acțiuni complementare la nivel regional, pentru a păstra cel mai mare număr posibil de locuri de muncă și pentru a garanta că noile locuri de muncă sunt de bună calitate, întotdeauna implicând în mod real sau efectiv partenerii sociali prin intermediul dialogului social și al negocierilor colective, precum și entitățile din economia socială. Comisia trebuie să promoveze această consolidare a dimensiunii sociale. Orice măsuri sau politici avute în vedere trebuie întotdeauna formulate într-un mod care să respecte caracteristicile sistemelor naționale de relații de muncă, precum și rolurile, competențele și autonomia partenerilor sociali.

1.7. CESE invită Comisia și Parlamentul, statele membre și regiunile UE să implice partenerii sociali și alte organizații ale societății civile, într-un mod mai inovator și mai eficace, în proiectarea și în punerea în aplicare a politicilor referitoare la tranziția energetică, cu valoare adăugată ridicată în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și protecția socială, precum și în monitorizarea și evaluarea acestora. Dezechilibrele teritoriale din acest domeniu au fost evidențiate în studiile de caz realizate în acest sens, motiv pentru care Comisia și statele sunt invitate să adopte, pe baza dialogului social și a participării entităților din economia socială, măsuri care să faciliteze o dezvoltare mai echilibrată din punct de vedere teritorial și socioeconomic. De exemplu, pot fi promovate procesele de concertare și, după caz, pactele sociale, pentru a garanta o tranziție energetică justă din punct de vedere economic, profesional și social.

1.8. CESE consideră că este necesar să se consolideze politicile de investiții, atât publice cât și private, precum și politicile de compensare socială, în situația actuală generată de criza geopolitică, având în vedere efectele negative asupra competitivității întreprinderilor mari din UE și a IMM-urilor, precum și asupra celor mai vulnerabile gospodării. Se încurajează utilizarea, printre alte mecanisme, a planului REPowerEU, în cadrul Mecanismului de redresare și reziliență (MRR), pentru a stabiliza condițiile de piață și pentru a garanta furnizarea serviciului universal către cetățenii europeni. Această necesitate și această urgență trebuie abordate prin mai multe măsuri de investiții economice și sociale (de exemplu, sprijin pentru compensarea costurilor mai mari ale întreprinderilor, garantarea resurselor pentru prevenirea sărăciei energetice etc.), dar fără a reduce obiectivele de decarbonizare adoptate, deoarece o nouă încetinire ar avea mai multe efecte negative decât accelerarea, pe termen mediu și lung.

1.9. CESE crede că atât întreprinderile mari, cât și IMM-urile joacă un rol important în îndeplinirea obiectivului de realizare a tranziției energetice, prin condiții exigente legate de promovarea locurilor de muncă sustenabile de calitate și a protecției sociale, precum și de garantarea accesului universal la serviciile energetice (de exemplu, prin prevenirea sărăciei energetice). Totuși, pentru a face față dificultăților mai mari cu care se confruntă IMM-urile, CESE solicită îmbunătățirea programelor de acces al acestora la finanțare, prin accelerarea și simplificarea lor, cu servicii de sprijin și orientare furnizate în mod continuu.

1.10. CESE recomandă, de asemenea, consolidarea participării prosumatorilor (consumatori pasivi de energie care devin cetățeni activi în calitate de producători de energie din surse regenerabile) și a cetățenilor (comunitățile energetice), pentru a accelera tranziția energetică în Europa.

1.11. CESE consideră că planurile teritoriale pentru tranziția energetică ar trebui să fie însoțite de convențiile sau acordurile de concertare socială echitabilă adecvate. Prin acestea, crearea și menținerea unor locuri de muncă durabile de calitate și sprijinirea cetățenilor trebuie să fie condiții necesare pentru conceperea, punerea în aplicare și evaluarea măsurilor preconizate, inclusiv pentru fondurile primite pentru promovarea tranziției energetice.

1.12. Cu toate acestea, experiența actuală referitoare la dialogul social și la negocierea colectivă în contextul tranziției energetice la nivel de macropolitici nu este pozitivă. În majoritatea țărilor, participarea partenerilor sociali la proiectarea, punerea în aplicare și elaborarea politicilor legate de tranziția dublă (digitală și verde) este considerată a fi insuficientă.

2. **Istoric și elemente principale**

2.1. CESE salută faptul că UE, ale cărei emisii sunt printre cele mai ridicate la nivel mondial, și-a asumat un angajament cu caracter obligatoriu în vederea atingerii neutralității climatice până în 2050, angajament reiterat la COP27 (7-8 noiembrie 2022), în pofida îndoielilor exprimate de alți principali responsabili de emisii la nivel mondial. Cu toate acestea, Comitetul subliniază că eficacitatea măsurilor adoptate pentru decarbonizarea economiei europene și a sistemului energetic al UE în următorii ani va depinde nu doar de atingerea acestui obiectiv de mediu, ci și de măsura în care transformarea va fi justă pentru toți și va contribui la promovarea unei societăți sustenabile și prospere, cu o economie modernă, eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor, competitivă și cu un nivel înalt de locuri de muncă de calitate.

2.2. În avizul său pe tema „O viziune strategică privind tranziția energetică în sprijinul autonomiei strategice a UE” ([1]), CESE recunoaște oportunitățile de prosperitate pe care le implică procesul de decarbonizare a sectorului energetic. Comitetul avertizează însă și cu privire la riscurile sociale și economice care decurg din actuala criză energetică. Problemelor conjuncturale, care creează presiuni suplimentare și îngreunează îndeplinirea obiectivelor de decarbonizare asumate (războiul din Ucraina, criza inflației etc.), li se adaugă probleme structurale, precum schimbările climatice, ale căror efecte negative asupra UE și a regiunilor sale devin din ce în ce mai vizibile.

2.3. CESE este conștient de faptul că prețul ridicat al gazelor și al energiei electrice are un impact grav asupra tuturor întreprinderilor, cât și asupra celor mai vulnerabile gospodării. Spirala inflaționistă implică închiderea fabricilor industriale (de exemplu, Slovalco în Slovacia), în afara faptului că dăunează competitivității multor întreprinderi.

2.4. CESE ia notă și de rapoartele Eurofound ([2]), potrivit cărora a crescut nivelul de sărăcie energetică. Cu toate că statele și-au sporit în mod semnificativ eforturile pentru a introduce măsuri sociale care să atenueze efectele socioeconomice ale noilor crize și situații de urgență, ele s-au dovedit a fi insuficiente – ceea ce demonstrează importanța consolidării obiectivelor sociale. Astfel cum a subliniat AEM, la conceperea și punerea în aplicare a pachetelor de politici și măsuri de atenuare a schimbărilor climatice trebuie avute în vedere distribuția impactului social și modalitățile de a face acest impact mai just în cazul în care acesta nu poate fi evitat [*Exploring the social challenges of low carbon energy policies in Europe* (Explorarea provocărilor sociale generate de politicile privind energia cu emisii reduse de dioxid de carbon în Europa), octombrie 2021 ([3])].

2.5. În contextul noilor situații de urgență, CESE solicită extinderea și intensificarea măsurilor specifice ale UE și ale statelor membre menite să compenseze efectele economice, sociale și profesionale cele mai dăunătoare pe care le implică îndeplinirea obiectivelor ambițioase în materie de climă, fără a le pune în discuție. CESE consideră, de asemenea, că acestea ar trebui încadrate în politicile de coeziune. Accentul pus pe politicile de coeziune, în contextul politicilor climatice ale UE, a fost deja subliniat de CESE în avizul său [ECO/579 ([4])], pentru a pune accentul pe măsurile de facilitare a capacității întreprinderilor de a se adapta la cerințele tranziției energetice, inclusiv la restructurarea subsecventă, și pentru a preveni situațiile de sărăcie energetică.

([1]) JO C 75, 28.2.2023, p. 102.
([2]) https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2022/the-cost-of-living-crisis-and-energy-poverty-in-the-eu-social-impact-and-policy-responses-background
([3]) https://www.eea.europa.eu/publications/exploring-the-social-challenges-of
([4]) JO C 323, 26.8.2022, p. 54.

2.6. La nivel mai structural, pachetul legislativ „Pregătiți pentru 55” urmărește revizuirea și actualizarea legislației UE și lansarea de inițiative pentru a garanta că politicile UE sunt conforme cu obiectivele climatice convenite de Consiliu și de Parlamentul European, în concordanță cu angajamentele asumate în Pactul verde european și astfel cum este înscris, cu caracter obligatoriu, în dispozițiile Legii europene a climei. **CESE consideră, prin urmare, că politicile de combatere a urgenței climatice pot determina schimbări importante în economie și pot genera, pe termen scurt, mediu și lung, perturbări sociale, afectând locurile de muncă și bunăstarea, în special în anumite regiuni. În plus, la fel cum nu se pot înregistra progrese sociale în lipsa unor performanțe economice solide, nu este posibilă o creștere economică durabilă dacă nu se asigură o tranziție verde și una energetică, juste din punct de vedere social și al ocupării forței de muncă.**

2.7. **Efectele pe piața muncii vor fi mai drastice în anumite sectoare și regiuni** cu industrii cu emisii ridicate de dioxid de carbon, care ar putea să își înceteze activitatea. Nevoia de a accelera tranziția energetică trebuie să fie sprijinită printr-un „mecanism de tranziție justă”. Dat fiind că efectele pozitive ale acestei tranziții nu vor fi automate, CESE are convingerea că, pentru a se asigura succesul tranziției energetice, este esențial **să se proiecteze și să se pună în aplicare politici de investiții incluzive** (condiționate de promovarea de locuri de muncă decente sustenabile) care să se bazeze pe participarea societății și care să țină seama de punctul de vedere al angajaților și al reprezentanților lor la nivel macro (UE și național), mediu (sectorial) și micro (întreprinderi, unități locale).

2.8. În aceste scenarii incerte și schimbătoare, CESE consideră că cadrele uniunii energetice și Pactului verde sunt corecte, **dar insuficiente pentru a pune în aplicare politici climatice și energetice care să garanteze coeziunea socială și regională** prin **investiții** intensive în inovarea tehnologică, crearea de locuri de muncă sustenabile de calitate, dezvoltarea competențelor capitalului uman și crearea de capital social regional. CESE încurajează aplicarea bunelor practici în acest scop ([5]), reamintind că printre strategiile de acest fel se numără, de exemplu, proiectele pentru construirea de parcuri solare în fostele zone de extracție a lignitului din Portugalia și Grecia sau sprijinul profund strategic acordat prosumatorilor din Lituania. CESE constată că aceste experiențe încă nu constituie o practică generalizată sau dominantă.

2.9. Potrivit unui raport elaborat la cererea Comisiei pentru industrie, cercetare și energie a Parlamentului European, **costul lipsei de ambiție a acestor politici de transformare energetică europeană justă este estimat la 5,6 % din PIB-ul UE în 2050**. CESE este de acord cu ideea că, pentru a se evita acest cost, va fi necesar **să se garanteze rezultatul unei tranziții juste inclusiv în ceea ce privește locurile de muncă**. Raportul recomandă și cuantifică mai multe acțiuni ale UE în acest scop ([6]):

— niveluri ambițioase de finanțare din partea UE, pe lângă resursele statelor membre, pentru a sprijini inovarea în ceea ce privește tehnologiile energetice curate. CESE s-a pronunțat deja în acest sens în avizul său INT/913;

— poziția de lider mondial ocupată de UE în domeniul cooperării multilaterale în cadrul procesului de transformare energetică ar genera 94 de miliarde EUR pe an;

— prin îmbunătățirea clarității în ceea ce privește investițiile responsabile în domeniul energiei și prin promovarea guvernanței de mediu și sociale, regulamentul UE privind taxonomia ar contribui la creșterea PIB-ului UE cu 39 de miliarde EUR pe an.

2.10. CESE consideră că nu doar întreprinderile mari, ci și IMM-urile reprezintă o parte esențială a soluției pentru a obține o economie competitivă, neutră din punct de vedere climatic, circulară și incluzivă în UE. Trebuie să se creeze și să se mențină condiții de finanțare și sprijin adecvate. Finanțarea trebuie să fie mai accesibilă IMM-urilor, prin intermediul unor proceduri administrative simplificate și adaptate. Crearea de servicii de sprijin pentru IMM-uri va facilita accesul efectiv la aceste măsuri și va promova crearea de ecosisteme de întreprinderi sustenabile în toate regiunile UE (NUTS I, II și III), nu numai în cele care sunt calificate în prezent drept regiuni implicate în procesul de tranziție justă (aproximativ 100 de regiuni NUTS III și 31 de regiuni NUTS II) ([7]).

2.11. CESE salută înființarea Fondului pentru o tranziție justă și a Fondului pentru atenuarea impactului social al acțiunilor climatice ([8]). Comitetul are totuși convingerea că aceste fonduri nu vor furniza tot sprijinul financiar necesar pentru a face față efectelor socioeconomice și în materie de ocupare a forței de muncă într-un mod responsabil din punct de vedere social. CESE subliniază că o tranziție energetică justă nu constă doar în finanțare, ci include și obiectivul de a crea locuri de muncă de calitate, de a consolida participarea democratică (tot în sfera la nivelul întreprinderilor), cu respectarea

([5]) Cf. JO C 47, 11.2.2020, p. 30 și JO C 62, 15.2.2019, p. 269.
([6]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694222/EPRS_STU(2021)694222_EN.pdf
([7]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background
([8]) JO C 152, 6.4.2022, p. 158.

autonomiei și a diversității sistemelor naționale de relații industriale, și de a menține și a consolida în continuare competitivitatea întreprinderilor europene. CESE solicită măsuri specifice la toate nivelurile, precum și în cadrul semestrului european, pentru a spori implicarea autorităților regionale și locale și a partenerilor sociali. De asemenea, consideră că este necesar să se solicite mecanisme de control și evaluare a utilizării adecvate a fondurilor destinate tranziției energetice juste, prin verificarea îndeplinirii obiectivelor sociale și profesionale ale întreprinderilor care beneficiază de această finanțare publică.

2.12. CESE solicită Comisiei ca, la evaluarea planurilor naționale privind energia și clima, precum și în planurile teritoriale privind tranziția justă ale statelor membre, să se consolideze obiectivele sociale și în materie de ocupare a forței de muncă, cum ar fi:

— includerea unor politici active de ocupare a forței de muncă menite să faciliteze tranzițiile profesionale, prin intermediului recalificării profesionale și al investițiilor educaționale în locuri de muncă verzi de înaltă calitate;

— sprijinirea persoanelor care își pierd locul de muncă din cauza decarbonizării cu fonduri provenite de la statele și întreprinderile beneficiare, pentru a garanta că tranziția energetică are un sold pozitiv în materie de ocupare a forței de muncă;

— dezvoltarea potențialului economic regional derivat din utilizarea energiei din surse regenerabile, precum și a unor noi forme de participare la producția de energie electrică (de exemplu, crearea de cooperative de autoconsum, cu capacitatea de a genera excedente pentru comunitate; promovarea activităților independente în domeniul generării de energie din surse regenerabile etc.);

— combaterea în mod eficace a sărăciei energetice. Garantarea accesului întregii populații la serviciile energetice este prevăzută în cadrul Pilonului european al drepturilor sociale (principiul 20).

CESE consideră că, pentru a se atinge aceste obiective ambițioase, este esențial să se promoveze elaborarea de planuri teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și pentru dezvoltarea competențelor profesionale pentru viitor, cu participarea activă a tuturor părților interesate și, în special, a partenerilor sociali.

3. **Contextul și principalele contribuții aduse de dovezile științifice internaționale în ceea ce privește efectele unei tranziții energetice juste asupra ocupării forței de muncă**

3.1. CESE constată că înlocuirea centralelor electrice convenționale pe bază de combustibili fosili cu surse regenerabile poate afecta ocuparea forței de muncă în moduri diferite. S-ar putea crea noi locuri de muncă verzi în sectorul energiei din surse regenerabile și, în același timp, s-ar deplasa ocuparea forței de muncă în alte sectoare. Trebuie avută în vedere posibila creștere a prețului energiei, care ar putea sufoca cererea de forță de muncă în sectoarele mari consumatoare de energie și reduce puterea de cumpărare a gospodăriilor. Datele confirmă că politica energetică orientată spre sursele regenerabile creează, distruge sau transformă locurile de muncă în țările industrializate.

3.2. CESE constată că nu există un consens științific deplin în ceea ce privește bilanțul final al tranziției energetice în materie de ocupare a forței de muncă. Anumite studii evidențiază cazuri în care nu a existat nicio creștere netă în domeniul ocupării forței de muncă (cazul Poloniei) sau cazuri în care aceasta a fost foarte modestă (cazul Germaniei). Cu toate acestea, OIM estimează că decarbonizarea economiei va presupune pierderea a aproximativ 6 milioane de locuri de muncă, deși numărul celor create va fi de patru ori mai mare, crescând de la 11 la 43 de milioane în 2030 pentru țările IRENA ([9]). În toate scenariile elaborate de Agenția Internațională a Energiei (AIE), utilizarea energiei curate se va intensifica, compensând pierderea locurilor de muncă în sectoarele bazate pe combustibilii fosili. În scenariul în care emisiile nete vor fi egale cu zero până în 2050, 16 milioane de lucrători vor îndeplini noi roluri legate de energia curată. Raportul USEER (2022) pentru SUA ([10]) conține estimări similare: ocuparea forței de muncă în sectorul energiei a crescut cu 4 % ca urmare a utilizării energiei curate (în timp ce ocuparea forței de muncă în general a crescut cu numai 2,8 %).

3.3. CESE constată că există diferite dezechilibre. Noile locuri de muncă în domeniul energiei curate nu se află întotdeauna în același loc cu locurile de muncă pe care le vor înlocui și necesită noi competențe. Prin urmare, legislațiile naționale și politicile energetice aferente ar trebui să pună accentul pe garantarea faptului că procesul de dezvoltare a competențelor în vederea tranziției are succes și că de acesta beneficiază cât mai multe persoane. În plus, în industria energiei din surse regenerabile, proporția femeilor în ansamblul forței de muncă (32 %) este mai mare decât în alte sfere ale sectorului energetic, deși în sectorul eolian abia ajunge la 21 %, ceea ce evidențiază faptul că, în acest domeniu, continuă să existe stereotipuri de gen. Prin urmare, legislațiile naționale și politicile de punere în aplicare a acestora trebuie să pună accentul pe obiectivele legate de egalitatea de gen pentru aceste noi locuri de muncă.

([9]) https://irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Jan/IRENA_Gender_perspective_2019.pdf
([10]) https://www.energy.gov/policy/us-energy-employment-jobs-report-useer

3.4. CESE consideră că este esențial să se recunoască faptul că tranziția energetică nu este doar o chestiune care ține de tehnologie și de investiții publice și private, ci reprezintă o profundă provocare socială la nivel mondial. Este necesar, prin urmare, să se asigure și să se promoveze implicarea societății civile care utilizează energia și a societății profesionale care produce energia (întreprinderi și lucrători, în mod direct și prin reprezentanții lor). Este necesar să se țină seama de considerentele de natură climatică în toate tipurile de politici și de decizii. În plus, CESE consideră că acestea din urmă trebuie să fie proiectate prin intermediul unor procese și, după caz, al unor pacte de concertare socială între autorități, la toate nivelurile, și parteneri sociali, respectându-se întotdeauna autonomia și diversitatea sistemelor de relații industriale statale, precum și a altor organizații reprezentative ale societății civile, astfel încât să se asigure o tranziție energetică incluzivă pentru lucrători, pentru consumatori și pentru cetățeni în general.

3.5. CESE constată că, analizând literatura științifică și experiența dobândită în cazurile concrete, unele de succes și altele eșuate, nu există o singură cale de transformare, prestabilită, și că modul în care tranzițiile energetice afectează ocuparea forței de muncă și locurile de muncă depinde de condițiile sociale în care sunt introduse tehnologiile și în care se efectuează schimbările în tranziția energetică. Datele provenite din studiile de caz de la nivel de întreprindere [de exemplu, Renault, Siemens Energy ([11])] arată că, atunci când au fost implicați angajații, adoptarea schimbărilor a condus la rezultate pozitive (un nivel mai ridicat de dezvoltare a competențelor profesionale, de productivitate și de calitate a produsului).

3.6. Cu toate acestea, concluziile referitoare la dialogul social și la negocierea colectivă în contextul tranziției energetice la nivel de macropolitici nu sunt pozitive. În majoritatea țărilor, participarea partenerilor sociali la proiectarea, punerea în aplicare și elaborarea politicilor legate de tranziția dublă (digitală și verde) este considerată a fi insuficientă. Potrivit experienței anumitor țări, această deficiență poate fi rezultatul a două provocări fundamentale cu care se confruntă partenerii sociali:

— în pofida existenței unei importante diversități de cadre instituționale, există, în toate acestea, un deficit în ceea ce privește măsurile de promovare a dialogului social și a negocierii colective în definirea drepturilor sociale și profesionale legate de tranziția energetică justă (de exemplu în Italia, Spania, Polonia, Germania etc.);

— capacitatea insuficientă a partenerilor de a participa în mod adecvat la dezbaterile privind viitorul muncii în contextul tranziției energetice, stabilind priorități și îndeplinindu-și în mod eficace agendele, și aceasta, în pofida experiențelor naționale în domeniul legislativ, cum ar fi cea din Spania, în ceea ce privește promovarea „convențiilor privind concertarea socială” pentru o tranziție energetică justă (Legea 7/2021).

4. **Observații generale**

4.1. CESE ia act de analizele care arată că atât instrumentele UE legate de politici, cât și cele juridice pot fi importante în abordarea provocărilor tranziției energetice dintr-o perspectivă justă din punct de vedere economic, social și al ocupării forței de muncă. Cu toate acestea, Comitetul consideră, de asemenea, că instrumentele existente (de exemplu, Directiva privind comitetele europene de întreprindere sau Directiva de stabilire a unui cadru general de informare și consultare a lucrătorilor), care sunt puse în aplicare în toate statele membre, ar trebui aplicate și respectate în mod efectiv. CESE solicită promovarea și adoptarea, la diferitele niveluri adecvate, a celor mai adecvate reforme în direcția consolidării dialogului social, precum și recurgerea la negocierea colectivă în aceste procese de tranziție energetică justă, pentru a favoriza bilanțuri pozitive în ceea ce privește crearea de locuri de muncă sustenabile și protecția lucrătorilor, menținând o structură economică și antreprenorială adecvată în toate statele și regiunile, cu respectarea corespunzătoare a autonomiei partenerilor sociali.

4.2. Experiența arată, de asemenea, că schimbările economice și în structurile de ocupare a forței de muncă derivate din tranzițiile energetice au avut succes în unele cazuri, iar în altele au eșuat în ceea ce privește tranziția socială și ocupațională justă, în funcție de măsura în care volumul ocupării forței de muncă s-a menținut prin transferarea locurilor de muncă de la activități nesustenabile din cauza amprentei lor de carbon la alte locuri de muncă sustenabile. Interacțiunea dintre politicile din domeniul energiei și cele din domeniul ocupării forței de muncă are un impact și asupra mediului sau contextului regional mai larg, creând oportunități și riscuri (de exemplu, tarife reglementate; creșterea prețului energiei, care pune în pericol locurile de muncă din industrie, astfel cum s-a întâmplat în cazul Germaniei și în cazul Spaniei). CESE constată că, astfel cum reiese din anumite experiențe regionale, cum ar fi cele din zona minieră din nordul Spaniei, noile locuri de muncă create de tranziția energetică sunt considerabil mai puține ca număr, iar salariile sunt mai mici față de cele anterioare.

4.3. Din perspectiva unei evaluări mai globale, CESE constată că, potrivit celor mai fiabile studii, aproximativ 45 % dintre lucrătorii din domeniul energiei de la nivel mondial au ocupații cu înaltă calificare, în comparație cu cei aproape 25 % din celelalte sectoare economice, în general. Însă nu este vorba despre o opțiune întotdeauna validă, și, prin urmare, este necesar ca asigurarea unei tranziții juste și axate pe oameni pentru lucrătorii afectați să fie consolidată, pentru a se evita ca decarbonizarea să conducă la situații de șomaj net, ca în cazul Poloniei.

([11]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733972/IPOL_STU(2022)733972_EN.pdf

4.4. CESE este convins că, în conformitate cu rapoartele elaborate de IRENA și de OIM ([12]), potențialul energiei din surse regenerabile de a genera locuri de muncă decente și sustenabile constituie un indiciu clar că nu trebuie să se facă o alegere între durabilitatea mediului și crearea de locuri de muncă. Cele două elemente pot și trebuie să meargă mână în mână, prin crearea unor condiții juridice, politice și financiare adecvate, solicitând-se asumarea răspunderii corespunzătoare pentru toate întreprinderile care beneficiază de fonduri și asigurându-se participarea tuturor părților implicate (teritorii, parteneri sociali și cetățeni) la guvernanța acestora.

5. **Observații specifice**

5.1. CESE constată că industria energetică va ocupa o poziție din ce în ce mai strategică în economie, deoarece este un motor esențial pentru toate sectoarele. Cu toate acestea, în scenariile actuale de criză și schimbare, ea prezintă diferite dezechilibre și riscuri, care trebuie să fie corectate prin investiții adecvate, politici coerente și noi structuri de guvernanță, pentru a garanta participarea economiei teritoriale, a societății civile și a partenerilor sociali. Planurile teritoriale de tranziție energetică trebuie să fie însoțite de convențiile sau acordurile de concertare socială echitabilă corespunzătoare, în care crearea și menținerea locurilor de muncă sustenabile de calitate, precum și sprijinirea persoanelor să fie condiții necesare pentru proiectarea, punerea în aplicare și evaluarea măsurilor prevăzute.

5.2. CESE reamintește că semestrul european este unul dintre principalele sisteme de guvernanță pentru punerea în aplicare a tranzițiilor juste din punct de vedere social și pentru monitorizarea progreselor acestora. CESE a declarat anterior că punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale în ciclul semestrului european, împreună cu monitorizarea acestuia prin intermediul tabloului de bord social, reprezintă un pas în direcția potrivită ([13]). Cu toate acestea, consideră că ar trebui să se pună un accent mai puternic pe interacțiunea dintre politicile de mediu și cele din domeniul muncii, pentru a promova un bilanț final favorabil pentru locurile de muncă sustenabile de calitate create, precum și pentru garantarea unor venituri suficiente pentru cei care își pierd locul de muncă și nu se pot reintegra. Rolul regiunilor și capitalul lor social, specializarea inteligentă și agenda privind capitalul uman ar trebui consolidate.

5.3. CESE reiterează necesitatea punerii în aplicare a acquis-ului relevant al UE și al statelor membre în domeniul dreptului muncii și al securității sociale. Așa cum CESE a afirmat deja prin proclamarea Pilonului european al drepturilor sociale (Pilonul social/PEDS) în cadrul summitului de la Göteborg din noiembrie 2017, Parlamentul European, Consiliul și Comisia și-au reafirmat angajamentul de a depune eforturi în vederea unei Europe caracterizate de mai multă echitate și egalitate. Pilonul ar trebui să constituie cadrul călăuzitor către o convergență ascendentă reînnoită, în sensul îmbunătățirii condițiilor de trai și de muncă și pentru orientarea reformelor în ceea ce privește piața muncii și politicile sociale ([14]).

5.4. Analizând legislațiile de punere în aplicare a Legii europene a climei, CESE constată că există diferențe importante. Astfel, în legislații precum cea franceză, s-a subliniat dimensiunea implicării întreprinderilor și a reprezentanților lucrătorilor în interacțiunea dintre tranziția ecologică și chestiunile socioprofesionale; în schimb, în altele, cum ar fi cea italiană sau spaniolă ori cele ale tuturor regiunilor implicate în tranziția justă din țările est-europene, nu se face nicio trimitere la aceste obligații și drepturi. De exemplu, CESE ia act de experiența pozitivă a Franței (Legea nr. 2021-1104), în temeiul căreia noțiunea de „provocări ale tranziției ecologice” a fost introdusă în Codul muncii, cu competențe pentru convențiile sectoriale, cu sisteme de gestionare prospectivă a locurilor de muncă și cu competențe pentru a face față provocărilor tranziției verzi și energetice (articolul L 2242-20), precum și cu dreptul sindicatelor la alertă în materie de mediu și sănătate publică (L 4133-L 4133-4). Prin urmare, respectând întotdeauna cu strictețe autonomia și diversitatea diferitelor sisteme europene de relații de muncă, CESE solicită Comisiei să promoveze inițiative pentru schimbul de bune practici între diferitele state și regiuni.

5.5. CESE insistă asupra faptului că principala condiție prealabilă pentru succesul tranziției constă într-o abordare anticipativă și incluzivă, care să garanteze și să promoveze politici specifice în domeniul muncii și al bunăstării. O caracteristică importantă a politicilor de succes ar trebui să fie direcționarea adecvată a acestora către nevoile reale ale pieței muncii, în special, dar nu numai, în regiunile cele mai afectate de tranziția de la combustibilii fosili la energia din surse regenerabile sau prin valorificarea oportunităților oferite de regiunile bogate în astfel de resurse. Fondul pentru o tranziție justă (FTJ), deși util, are limitele sale, care trebuie corectate, și nu constituie un răspuns atotcuprinzător la provocările tranziției juste, dar poate fi sprijinit prin măsuri de politică suplimentare la nivelul statelor membre.

5.6. În vederea îmbunătățirii legăturii dintre politicile de mediu și cele referitoare la tranziția energetică, pe de o parte, și politicile privind piața muncii și protecția socială, pe de altă parte, CESE solicită ca, la proiectarea și punerea în aplicare a Mecanismul pentru o tranziție justă (MTJ) prevăzut, să se acorde o atenție sporită indicatorilor privind locurile de muncă sustenabile disponibile. Ar trebui luat în considerare **indicatorul potențialului de ocupare a forței de muncă generat de**

([12]) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—dcomm/—publ/documents/publication/wcms_823807.pdf
([13]) Avizul CESE pe tema „Considerații suplimentare privind Analiza anuală a creșterii durabile 2022” (JO C 75, 28.2.2023, p. 35).
([14]) Avizul CESE pe tema „Salarii minime decente în Europa” (JO C 429, 11.12.2020, p. 159).

decarbonizare (DEP) în diversele NUTS. Pentru a obține date privind impactul noii crize energetice asupra ocupării forței de muncă, baza de date a Observatorului european al restructurărilor al Eurofound ([15]) pune la dispoziție un număr semnificativ de experiențe înregistrate.

5.7. CESE solicită, de asemenea, accelerarea și îmbunătățirea punerii în aplicare a **Mecanismului pentru o tranziție justă** (MTJ) ([16]). CESE salută mobilizarea a 55 de miliarde EUR până în 2027 în regiunile cele mai afectate de tranziția energetică, pentru ca obiectivul de „a nu lăsa pe nimeni în urmă" să devină o realitate, compensând efectele socioeconomice ale tranziției către o economie neutră din punct de vedere climatic prin intermediul a trei piloni: un nou Fond pentru o tranziție justă (investiții în valoare de peste 25 de miliarde EUR), schema pentru o tranziție justă din cadrul InvestEU (care va mobiliza investiții din sectorul privat în valoare de 15 miliarde EUR) și noua facilitate de împrumut pentru sectorul public (care va mobiliza investiții publice în valoare de 18,5 miliarde EUR).

5.8. De asemenea, CESE consideră oportun ca, la oficializarea planurilor teritoriale privind tranziția energetică, să se promoveze nu doar acordurile legate de tranziție (concertare socială regională), ci și bunele practici în ceea ce privește negocierile colective și implicarea lucrătorilor în tranziția energetică justă din punct de vedere social. În acest sens, ar trebui să se ia în considerare faptul că trecerea la surse de energie regenerabile într-o mai mare măsură îmbunătățește calitatea mediului prin reducerea emisiilor de poluanți atmosferici, ceea ce este benefic pentru sănătate și pentru productivitatea muncii.

5.9. CESE consideră că este esențial să se asigure că dimensiunea verde a Europei și tranziția energetică creează sinergii pozitive cu tranziția favorabilă incluziunii, pentru a contribui la succesul întreprinderilor, la creșterea oportunităților de ocupare a unor locuri de muncă sustenabile de calitate pentru lucrători și la bunăstarea tuturor cetățenilor într-un ecosistem care respectă sănătatea planetei.

Bruxelles, 22 februarie 2023.

Președinta
Comitetului Economic și Social European
Christa SCHWENG

([15]) https://www.eurofound.europa.eu/observatories/emcc/european-restructuring-monitor
([16]) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_en

ANEXĂ

Următoarele propuneri de amendamente, care au întrunit cel puțin o pătrime din voturile exprimate, au fost respinse în timpul dezbaterii [articolul 74 alineatul (3) din Regulamentul de procedură]:

AMENDAMENTUL 1

SOC/718 – Politica energetică și piața muncii

Punctul 2.12

Se modifică după cum urmează:

Aviz al secțiunii	Amendament
CESE solicită Comisiei ca, la evaluarea planurilor naționale privind energia și clima, precum și în planurile teritoriale privind tranziția justă ale statelor membre, să se ***consolideze obiectivele*** sociale și în materie de ocupare a forței de muncă, cum ar fi:	CESE solicită Comisiei ca, la evaluarea planurilor naționale privind energia și clima, precum și în planurile teritoriale privind tranziția justă ale statelor membre, să se ***încurajeze sporirea atenției acordate obiectivelor și politicilor*** sociale și în materie de ocupare a forței de muncă, cum ar fi:
— includerea unor politici active de ocupare a forței de muncă menite să faciliteze tranzițiile profesionale, prin intermediului recalificării profesionale și al investițiilor educaționale în locuri de muncă verzi de înaltă calitate;	— includerea unor politici active de ocupare a forței de muncă menite să faciliteze tranzițiile profesionale, prin intermediului recalificării profesionale și al investițiilor educaționale în locuri de muncă verzi de înaltă calitate;
— sprijinirea persoanelor care își pierd locul de muncă din cauza decarbonizării cu fonduri provenite de la statele și întreprinderile beneficiare, pentru a garanta că tranziția energetică are un sold pozitiv în materie de ocupare a forței de muncă;	— sprijinirea persoanelor care își pierd locul de muncă din cauza decarbonizării***, prin politici și măsuri adecvate privind piața forței de muncă și, atunci când acest lucru este impus de normele naționale, prin*** fonduri provenite de la statele și întreprinderile beneficiare, pentru a garanta că tranziția energetică are un sold pozitiv în materie de ocupare a forței de muncă;
— dezvoltarea potențialului economic regional derivat din utilizarea energiei din surse regenerabile, precum și a unor noi forme de participare la producția de energie electrică (de exemplu, crearea de cooperative de autoconsum, cu capacitatea de a genera excedente pentru comunitate; promovarea activităților independente în domeniul generării de energie din surse regenerabile etc.);	— dezvoltarea potențialului economic regional derivat din utilizarea energiei din surse regenerabile, precum și a unor noi forme de participare la producția de energie electrică (de exemplu, crearea de cooperative de autoconsum, cu capacitatea de a genera excedente pentru comunitate; promovarea activităților independente în domeniul generării de energie din surse regenerabile etc.);
— combaterea în mod eficace a sărăciei energetice. Garantarea accesului întregii populații la serviciile energetice este prevăzută în cadrul Pilonului european al drepturilor sociale (principiul 20).	— combaterea în mod eficace a sărăciei energetice. Garantarea accesului întregii populații la serviciile energetice este prevăzută în cadrul Pilonului european al drepturilor sociale (principiul 20).
CESE consideră că, pentru a se atinge aceste obiective ambițioase, este esențial să se promoveze elaborarea de planuri teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și pentru dezvoltarea competențelor profesionale pentru viitor, cu participarea activă a tuturor părților interesate și, în special, a partenerilor sociali.	CESE consideră că, pentru a se atinge aceste obiective ambițioase, este esențial să se promoveze elaborarea de planuri teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și pentru dezvoltarea competențelor profesionale pentru viitor, cu participarea activă a tuturor părților interesate și, în special, a partenerilor sociali***. Aceste planuri ar trebui să țină seama, de asemenea, de consecințele economice ale ritmului tranziției asupra întreprinderilor, în special asupra IMM-urilor***.

Expunere de motive

Amendamentul propune clarificarea formulării textului în ceea ce privește sporirea atenției acordate obiectivelor/țintelor sociale și de ocupare a forței de muncă, precum și precizarea faptului că plățile din fonduri (în cazul în care normele naționale impun acest lucru) nu sunt suficiente în sine pentru a rezolva problema pierderii locurilor de muncă: este nevoie de mult mai mult decât atât (politici, măsuri administrative etc.) pentru a-i sprijini și a-i reintegra pe șomeri pe piața forței de muncă.

În cele din urmă, astfel cum s-a subliniat și la punctul 1.6 din proiectul de aviz, este important să se ia în considerare un ritm compatibil cu situația întreprinderilor, în special a IMM-urilor.

Rezultatul votului:

Voturi pentru: 73

Voturi împotrivă: 78

Abțineri: 8

AMENDAMENTUL 2

SOC/718 – Politica energetică și piața muncii

Punctul 5.2

Se modifică după cum urmează:

Aviz al secțiunii	Amendament
CESE reamintește că semestrul european este unul dintre principalele sisteme de guvernanță pentru punerea în aplicare a tranzițiilor juste din punct de vedere social și pentru monitorizarea progreselor acestora. CESE a declarat anterior că punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale în ciclul semestrului european, împreună cu monitorizarea acestuia prin intermediul tabloului de bord social, reprezintă un pas în direcția [1] potrivită. Cu toate acestea, consideră că ar trebui să se pună un accent mai puternic pe interacțiunea dintre politicile de mediu și cele din domeniul muncii, pentru a promova un bilanț final favorabil pentru locurile de muncă sustenabile de calitate create***, precum și pentru garantarea unor venituri suficiente*** pentru cei care își pierd locul de muncă și nu se pot reintegra. Rolul regiunilor și capitalul lor social, specializarea inteligentă și agenda privind capitalul uman ar trebui consolidate.	CESE reamintește că semestrul european este unul dintre principalele sisteme de guvernanță pentru punerea în aplicare a tranzițiilor juste din punct de vedere social și pentru monitorizarea progreselor acestora. CESE a declarat anterior că punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale în ciclul semestrului european, împreună cu monitorizarea acestuia prin intermediul tabloului de bord social, reprezintă un pas în direcția [1] potrivită. Cu toate acestea, consideră că ar trebui să se pună un accent mai puternic pe interacțiunea dintre politicile de mediu și cele din domeniul muncii, pentru a promova un bilanț final favorabil pentru locurile de muncă sustenabile de calitate create***. Statele membre ar trebui, de asemenea, în conformitate cu normele lor naționale, să asigure și să garanteze accesul la prestații de șomaj sau la un venit minim adecvat*** pentru cei care își pierd locul de muncă și nu se pot reintegra. Rolul regiunilor și capitalul lor social, specializarea inteligentă și agenda privind capitalul uman ar trebui consolidate.
[1] Avizul CESE pe tema „Considerații suplimentare privind Analiza anuală a creșterii durabile 2022” (încă nepublicat).	[1] Avizul CESE pe tema „Considerații suplimentare privind Analiza anuală a creșterii durabile 2022” (încă nepublicat).

Expunere de motive

Întrucât textul se referă la „cei care își pierd locul de muncă și nu se pot reintegra”, pare logic ca termenul „venit” să se refere la „venitul minim”. În acest caz, terminologia utilizată ar trebui să reflecte formularea utilizată la punctul 1.5 din proiectul de aviz, și anume „facilitarea accesului […] la un venit minim adecvat”. În plus, s-ar putea face referire la sistemele de prestații de șomaj ale statelor membre.

Rezultatul votului:

Voturi pentru: 79

Voturi împotrivă: 98

Abțineri: 8

AMENDAMENTUL 3

SOC/718 – Politica energetică și piața muncii

Punctul 1.9

Se modifică după cum urmează:

Avizul secțiunii	Amendament
CESE crede că atât întreprinderile mari, cât și IMM-urile joacă un rol important în îndeplinirea obiectivului de realizare a tranziției energetice, prin ***condiții exigente legate de*** promovarea locurilor de muncă sustenabile de calitate și a protecției sociale, precum și ***de*** garantarea accesului universal la serviciile energetice (***de exemplu, prin*** prevenirea sărăciei energetice). Totuși, pentru a face față dificultăților mai mari cu care se confruntă IMM-urile, CESE solicită îmbunătățirea programelor de acces al acestora la finanțare, prin accelerarea și simplificarea lor, cu servicii de sprijin și orientare furnizate în mod continuu.	CESE crede că atât întreprinderile mari, cât și IMM-urile joacă un rol important în îndeplinirea obiectivului de realizare a tranziției energetice, prin promovarea ***și crearea*** locurilor de muncă sustenabile de calitate***, contribuind astfel la asigurarea*** protecției sociale, precum și ***prin posibilul lor aport la*** garantarea accesului universal la serviciile energetice (***contribuind astfel la*** prevenirea sărăciei energetice). Totuși, pentru a face față dificultăților mai mari cu care se confruntă IMM-urile, CESE solicită îmbunătățirea programelor de acces al acestora la finanțare, prin accelerarea și simplificarea lor, cu servicii de sprijin și orientare furnizate în mod continuu.

Expunere de motive

Amendamentul vizează clarificarea textului pentru a explica modul în care întreprinderile și IMM-urile contribuie la asigurarea unor locuri de muncă durabile, contribuind astfel la garantarea protecției sociale.

Rezultatul votului:

Voturi pentru: 76

Voturi împotrivă: 99

Abțineri: 8